

MAKSIM GORKI

RIPPI

MAKSIM GORKI

RIPPI

 SAGA
EGMONT

Maksim Gorki

Rippi

V. A. Marjanen

SAGA Egmont

Rippi

Original title

Исповедь

Cover image: Shutterstock

Copyright © 2020 SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726546095

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com- a part of Egmont,
www.egmont.com

... Sallikaa minun kertoa teille elämäkertani; tämä kertomus vie tosin teiltä vähän aikaa, mutta sen tunteminen on teille välttämätöntä.

Minä olen — peukalolintu, löytölapsi, oikeuksia vailla oleva ihminen; kenen synnyttämä — sitä en tiedä, mutta minut oli heitetty herra Losevin taloon Sokolin kylässä Krasnoglinskin piirikunnassa. Äitini — tai joku toinen — oli pannut minut herrasväen puistoon, sen rukoushuoneen portaille, jonne vanha neiti Losev oli haudattu, ja sieltä löysi minut Danila Vjalov, puutarhuri. Hän saapui varhain aamulla puistoon ja näkee riepuihin käärityn lapsen liikuttelevan itseään rukoushuoneen portailla ja sen ympärillä harmaan kollikissan varovasti kuljeskelevan.

Danilan luona olin minä, kunnes tulin neljän vuoden vanhaksi; mutta kun hänellä itsellä oli paljon lapsia, niin sain minä etsiä ruokani mistä löysin, ja kun en löytänyt ruokaa, — niin vikisin, vikisin nälissäni ja nukuin vihdoin.

Neljän vanhana otti ukko Larion minut luokseen. Hän eleli itsekseen, oli hyvin omituinen ja otti minut aikansa ratoksi. Muuten oli hän kooltaan pieni, pyöreä kuin rakko, ja hänen kasvonsakin olivat pyöreät: hänen hiuksensa olivat ruskeat ja äänensä kimeä kuin naisen, ja hänen sydämessäänkin oli jotakin naisekasta — hyväilyä tavoittelevaa. Viinaa hän rakasti ja joi väliin ylenmäärin; raittiina hän oli vähäpuheinen, silmät aina puoliummessa ja näytti syntiseltä kaikkein edessä, mutta juopotteluretkillä — hän lauloi kovalla äänellä virsiä ja muita lauluja, piti päätään pystyssä ja hymyili kaikille.

Hän eleli erillään muista ihmisistä, oli köyhä, antoi maaosuutensa papille, pyysi kesät talvet kalaa ja — huvin vuoksi — myöskin laululintuja, johon hän minutkin opetti. Hän rakasti lintuja eivätkä linnutkaan häntä pelänneet; liikuttavaa on muistella, mitenkä kerrankin hyvin vaikeasti kesytettävä lintu juoksi pitkin hänen punasta päätään ja

sotkeutuu hänen ruskeisiin hiuksiinsa. Tai istuu lintu hänen olkapäällään ja taivuttaen viisaasti päätään katsoo hänen suuhunsa. Milloin paneutuu taas Larion maata penkille, siroittelee hampunsiemeniä päähänsä ja partaansa, ja heti lentävät keltasirkut, tikliäiset, tiaiset, tilhit — kaivautuvat ukon hiuksiin, kulkevat pitkin poskia, tunkeutuvat korviin, istuvat nenälle, ja hän makaa ja nauraa, sulkee silmänsä ja seurustelee hellästi niitten kanssa. Minä kadehdin ukkoa siitä syystä — sillä minua linnut pelkäsivät.

Larion oli hellämielinen mies, ja kaikki eläimetkin tiesivät sen; ihmisistä en sitä sano — en moittiakseni heitä, vaan koska tiedän, että — ihminen ei elä hyväilyillä.

Talvella oli hänellä vaikeuksia. Halkoja ei ollut eikä niitä voitu ostaakaan, sillä rahat olivat juodut. Tuvassa oli kylmä kuin tallissa, ainoastaan lintuset lauloivat ja visertivät ja me mukana maatessamme siinä kylmällä liedellä puettuina kaikellaisiin rääsyihin ja kuunnellen laulua... Larion vihelsi niille — hyvin hän osasikin — ja muistutti itse käpylintua: nenä oli suuri ja pyöreäksi vääntynyt sekä pää punanen. Ja silloin sanoo hän aina minulle:

— No, kuulehan Motka, — minut oli ristitty Matveiksi [Matvei, Motka = Matti.] — kuulehan!

Hän makaa selällään, kädet pään alla, silmät ummessa, ja laulaa hienolla äänellään messua vainajan sielun rauhaa varten. Silloin vaikenevat linnutkin, kuuntelevat, mutta alkavat sitten laulaa ihan kilvan; Larionkin parantaa, mutta siitä linnut aivan raivostuvat varsinkin keltasirkut, tikliäiset ja kottaraiset. Ja niin kauvan hän laulaa, että kyyneleet alkavat tipahdella esiin silmäkarvoista, posket kostuvat, ja hänen kasvonsa muuttuvat kyynelten kylvyssä harmaiksi.

Kerran päättyi sellainen veisuu jotenkin ikävästi, ja kerran sanoin minä hänelle hiljaa:

— Mitä sinä, setä, niin paljon laulat, että henki on mennä?

Hän lakkasi, katsahti minuun ja puhuu nauraen:

— Elä pelkää, hupakko! Ei tämä mitään ole, ja kuolemakin on — kaunista! Jumalanpalveluksessa on messu vainajain sielun puolesta kauniinta; siinä on tarpeeksi kiitosta ja sääliä ihmiselle. Meillä ei osatakaan sääliä muita kuin vainajia.

Nuot sanat muistan erittäin hyvin samoin kuin kaikki hänen puheensakin, vaikka en tietysti vielä siihen aikaan voinut ymmärtää niitä. Ainoastaan vanhuus ymmärtää lapsuuden, sillä vanhuus on viisautta.

Minä muistan myös, kuinka kerran kysyin häneltä: minkätähden Jumala auttaa niin vähän ihmisiä?

— Se ei ole Hänen asiansa! — selvitti Larion minulle. — Auttakoon jokainen itseään, sen neuvon annan minä sinulle. Jumala — on sitä varten, että kuolema ei tuntuisi kauhealta, mutta eläminen on — oma asiasi.

Minä unohdin pian hänen puheensa ja muistin sen — vasta liian myöhään, — ja siitä syystä olen saanut kärsiä paljon.

Hän oli hyvin merkillinen mies. Kun muut ihmiset ovat ongella, niin he eivät huuda eivätkä puhele, jotta eivät peljättäisi kaloja, — mutta Larion laulaa väsymättä tai kertoilee minulle elämästä tai puhelee Jumalasta, ja aina hän vaan sai kaloja. Lintuja pyydetään myöskin suurella varovaisuudella, mutta hän vihelsi koko ajan, ärsytti niitä, rupesi seurustelemaan niitten kanssa, eikä siitä näyttänyt olevan vähääkään haittaa — lintu joutuu kuitenkin verkkoon. Kerran taas hän lukee mehiläisiä — parvi muutetaan toiseen paikkaan tai jotakin muuta sellaista on tekeillä, — niin vanhat mehiläiset saadaan töintuskin taipumaan, eikä sekään jokaiselle onnistu, — mutta silloin kutsutaan paikalle minun ukkoni — ja hän pieksee mehiläisiä, ahdistaa niitä, räyhää oikein sydämensä pohjasta, — ja pian näyttää kaikki taas paremmalta.

Mehiläisiä ei hän rakastanut: ne olivat tehneet hänen tyttärensä sokeaksi. Tyttö — hän oli kolmen vuotias — leikki mehiläisten kanssa, ja mehiläinen pisti häntä silmään. Silmä tuli kipeäksi ja vihdoin sokeaksi. Sitten kävi toiselle silmälle samoin, ja vihdoin kuoli tyttö päänsärkyyn, ja äiti tuli mielenvikaiseksi...

Mitään ei hän tehnyt samalla tavalla kuin muut ihmiset, mutta minulle hän oli hyvä kuin oma äiti. Kylässä ei minua niinkään hyvin suvaittu; elämä on — tukalaa, ja minä olen kaikille vieras, liika ihminen... Tuskin saan luvattomasti anastetuksi leivänpalastakaan...

Larion opetti minut myös temppelipalvelukseen, minä aloin auttaa häntä, lauloin hänen kanssaan kirkkoköörissä, sytytin suitsutusastian ja tein kaikkea, mitä käskettiin; kirkonvartija Vlasiaa autoin järjestyksen ylläpitämisessä kirkossa ja pidin kaikesta työstäni varsinkin talvella. Kirkko oli kivistä, sitä lämmitettiin hyvästi, ja siellä oli lämmin olla.

Yöpalvelus oli minulle aamupalvelusta mieluisampi; suurella vaivalla itsensä puhdistaneet ihmiset irtaantuvat yöksi töistään, seisovat hiljaisina ja juhlallisina ja antavat pienten tulien vahakynttiläin tavalla lämmittää itseään; ja silloin näki selvästi, että vaikka heillä oli erilaiset kasvot, oli suru kuitenkin — yksi.

Larion rakasti työskentelyä temppelissä; hän sulki silmänsä, taivutti punasen päänsä taaksepäin niin että aataminpala hyvästi näkyi ja veisasi ja lauloi. Hän meni jo niinkin pitkälle, että lauloi yli määrän, — kun pappi vaan antoi alttarilta hänelle merkin. Ja sitten luki hän kauniisti ja laulaen ja hänen äänensä ilmaisi ihastusta, vapistusta, ja iloa. Pappia ei hän erityisesti rakastanut eikä pappikaan häntä, ja usein sanoi hän minulle:

— Millainen tuo pappi on! Hän ei olekaan pappi vaan rumpu, jota puute ja tottumus palikoina pärryttää. Jos minä

olisin pappi, niin palvelisin sillä tavalla, että eivät ainoastaan ihmiset — vaan pyhät pyhäinkuvatkin itkisivät.

Ja se olikin totta — papista ei ollut minnekään; hän oli nykänenäinen, musta kuin ruuti, leveäsuinen, hampaaton, parta takkuinen, hiukset pitkät, otsalta kalju, ja pitkät kädet. Hänen äänensä oli käheä ja hän huohotti aivan kuin olisi kantanut raskasta taakkaa. Tämän lisäksi oli hän vielä ahne ja aina vihanen siitä syystä, että hänellä oli suuri perhe ja kylä oli köyhä, talonpoikain maat laihoja, eikä mitään sivutuloja ollut saatavissa. Kesällä, jolloin sääskikin on rikas, olimme me Larionin kanssa yöt päivät metsässä lintuja pyytämässä tai virralla kalastamassa. Äkkiä sattuu onnettomuus, minulla ei enään ole ukkoa enkä tiedä, mistä hänet löytäisin. Kaikki kylän pojat ajetaan etsimään häntä; he juoksevat kuin jänikset ja huutavat:

— Ukko! Larion! Tule kotiin!

Mutta eivät löydä häntä... Pappi on pahalla päällä ja uhkailee, vaan talonpojat — nauravat.

Larionilla oli yksi ystävä, Savelka Migun, tunnettu varas ja patajuoppo, joka usein oli saanut selkäänsä varkaudesta ja vankilassakin istunut, mutta muuten harvinaisen hyvä ihminen. Hän lauloi lauluja ja kertoili satuja niin, että niitä on mahdoton olla ilman ihmettelyä muistelematta.

Minä kuuntelin häntä usein, ja nytkin on hän ilmielävänä edessäni kuivalloisena, vikkelänä, parta kolmessa osassa, tykkänään repaleissa, naama pienenä ja kiilamaisena, vaan otsa suurena ja sen alla loistavat iloiset varkaan silmät kuin himmeät tähdet.

Ennen muinoin toi hän mukanaan pullon viinaa tai pakoitti Larionin ostamaan, ja sitten istuivat he kahden puolen pöytää, ja Savelka lausui:

— No nyt, ukkoseni, alapas laskea katumusvirsiä!

He ryyppäävät... Larion on hieman levoton, mutta laulaa, ja Savelka istuu kuin naulattuna paikoillaan, iskee silmää ja

pudistelee partaansa. Hänellä on silmät kyynelissä, kädellään silittelee hän otsaansa, hymyilee ja koettaa sormillaan pyyhkiä kyyneleitä poskiltaan.

Sitten hän äkkiä hypähtää ylös kuin pallo ja huutaa:

— Erinomaisen hyvin, Larja! Nyt minä kadehdin Herraa Jumalaakin tuosta laulusta. Ihminen, Larja? Mikä on ihminen, kuinka hyvä ja rikas onkaan hänen sielunsa? Mutta eikö hänen sittenkin ole vaikea mennä Jumalan eteen? Sillä hän — no niin — Sinä et, Herra, anna minulle mitään, vaan minä annan Sinulle — koko sieluni!

— Elä herjaa! — sanoo Larion.

— Minäkö? — huutaa Savelka. — Enpä suinkaan. En ainakaan tahallani! Miten minä herjaan? En mitenkään! Minä iloitsen Herrassa Jumalassa — ja siinä kaikki. No, nyt laulan minä sinulle!

Hän nousee seisomaan, ojentaa kätensä ja alkaa laulaa. Hän lauloi hiljaan, salaperäisesti, silmät selällään ja niissä omituinen tuli, ja hänen kuivat sormensa olivat ainaisessa liikkeessä aivan kuin olisivat etsineet jotakin tyhjystä. Larion nojasi käsillään penkkiin ja katselee suu auki kummastuneena; minä makaan uunilla ja minun sydämeni on pakahtumaisillaan surullisesta ihanuudesta. Savelkan kasvot muuttuvat mustiksi, ainoastaan hänen valkeat hampaansa loistavat, kuiva kielensä värähtelee kuin käärmeen kieli ja hiki muodostuu suuriksi pisaroiksi hänen otsalleen. Hänen äänellään — ei ole loppua, vaan virtaa ja liekehtii se kuin vesipuro niityllä. Mutta vihdoin lopettaa hän, heiluttelee itseään, pyyhkii otsaansa kämmenillä, molemmat ryyppäävät ja ovat pitkän aikaa ääneti. Sitten sanoo Savelka:

— No, nyt, Larja, otetaan "Meren aallot".

Ja sillä tavalla he koko illan seurustelivat keskenään, kunnes juopuivat molemmat. Nyt alkaa Migun kertoella rivoja satuja papeista, maaherroista ja kuninkaista. Minun

ukkoni nauraa ja minä myös ja Savelka kertoo väsymättä sadun toisensa jälkeen ja niin huvittavasti, että olemme aivan kuolla naurusta.

Mutta vielä paremmin lauloi hän juhlapäivinä kapakan edustalla. Hän nousee kansan eteen, rypistää karvojaan, että rypyt ulettuvat ohimoille asti, ja alkaa laulaa; kun silloin katsot häntä — niin näet ikäänkuin laulu olisi itse maasta tullut hänen rintaansa, — ja maa lausuu sanat hänelle ja antaa voiman hänen äänelleen. Talonpojat seisovat tai istuvat hänen ympärillään; mikä heistä pää kumarassa pureskelee oljenkortta, mikä katselee pelkkänä hymynä Savelkan suuhun, ja akatkin häntä kuullessaan itkevät.

Kun hän lopettaa, — niin pyytävät:

— Annapas tulla vielä!

Ja tuovat juotavaa.

Migun kertoi usein seuraavan kertomuksen: joku mies varasti kylässä, hänet saivat talonpojat kiinni, panivat köysiin ja sanoivat:

— No — nyt on sinun työsi loppu! Me hirtämme sinut, sillä sinä olet meille kiusaksi.

Mutta vangittu vastaa:

— No, elkääpäs nyt, talonpojat, liika kiirettä pitäkö.

Varastamani tavaran olette te jo ottaneet minulta — ettekä siis ole menettäneet mitään ja pelto antaa teille yhä uutta, mutta sellaista miestä kuin minä — mistä te hänet otatte? Kukahan teitä lohdutteleekaan, kun minua ei enään ole?

— Lörpötyksiä, — sanovat he, — pidä suusi kiinni!

Häntä lähdettiin viemään metsään hirtettäväksi, mutta tiellä hän alkoi laulaa. Ensin kulettiin kiireesti, mutta sitten laattiin kiirehtimästä ja saavuttiin metsään — ja nuora oli valmiina, mutta odotettiin vaan, että hän ensin lopettaisi laulunsa, ja sitten puhelevat talonpojat keskenään:

— Laulakoon hän vielä yhden laulun, ja se olkoon hänen kuolinlaulunsa.

Ja taaskin lauloi hän ja sitten taas, kunnes aurinko nousi. Talonpojat katsahivat taakseen ja näkivät kirkkaan päivän nousevan idästä, Migunin siinä hymyilevänä seisomassa, ja odottamassa ilman pelkoa kuolemaa. Talonpojat hämmästyivät.

— Nyt, pojat, saamme antaa hänet piruille! — puhelevat he keskenään. — Jos me hirtämme hänet — niin teemme syntiä.

Eivätkä he tohtineet enään kajota Miguniin.

— Taituruutesi tähden me kumarramme sinua, —puhuvat he, — mutta varkautesi tähden täytyy meidän ainakin antaa sinulle keppiä.

Ja sitten he pieksivät häntä hyvin vähän, ja yhdessä heidän kanssaan lähti Migun takaisin.

Koko tuo kertomus oli ehkä hänen mielikuvituksensa synnyttämä, mutta hyvin miellyttävästi puheli hän ihmisistä ja osasi saada itsensäkin hyvään valoon. Ja ajatelkaa tätäkin: jos ihminen osaa noin sujuvasti kertoa taruja, niin ei hän olekaan läpeensä turmeltunut, ja siinä on asian ydinkohta!

Savelka ja Larion eivät ainoastaan laulelleet, he puhelivatkin paljon ja useimmiten — perkeleestä, jota he eivät pitäneet juuri suuressa arvossa.

Minä muistan, kuinka ukko kerran sanoi:

— Perkele on sinun pahuutesi esikuva, heijastus sinun henkisestä pimeydestäsi...

— Se on siis sama kuin minun tyhmyyteni? — kysyy Savelka.

— Niin on — eikä mitään muuta!

— Ehkä niin onkin! — sanoo Migun nauraen. — Sillä jos hän olisi elävä, niin olisi hänen aikoja sitten pitänyt viedä minut!

Larion ei yleensä uskonut piruun. Minä muistan, kuinka hän kerran viljaa puidessa riiteli vanhauskoisten talonpoikain kanssa ja huusi heille:

— Ei perkeleellinen, vaan — järjetön! Hyvää ja pahaa — on ihmisessä. Jos tahdotte hyvää — niin tulee siitä hyvää; jos taas pahaa tahdotte, niin syntyy paha teissä! Jumala ei pakoita teitä hyvään eikä pahaan. Hän on luonut teille vapaan tahdon ja te voitte saada aikaan sekä hyvää että pahaa. Ja teidän perkeleenne — se on puute ja pimeys! Inhimillisyyks on todellakin hyvää, sillä se on — Jumalasta, mutta teidän pahuutenne ei ole — perkeleestä, vaan se on omaa järjettömyyttänne.

He huutavat hänelle:

— Kadotettu kerettiläinen!

Mutta hän pitää puoliaan.

— Minkätähden, — kysyy hän, — perkelettä sanotaan sarvipäiseksi ja pukinjalkaiseksi, ell'ei juuri sentähden, että hän on eläimellisyyden alku ihmisessä.

Mutta kaikkein parhaiten puheli Larion Kristuksesta. Minä muinoin itkin aina nähdessäni Jumalan kirkkaan pojan surullisen kohtalon. Hän oli kokonaisuudessaan — esiintymisestään asti viisaitten miesten kanssa temppelissä Golgatalle asti — minun edessäni kuin kaunis ja puhdas lapsi sanoin selittämättömässä rakkaudessa kansaansa kohtaan. Hänellä oli hyvä hymy kaikille, lempeä lohdutuksen sana jokaiselle, — mutta hän oli aina lapsi, ja häikäisevän kaunis!

— Ja mitenkä tämä lapsi Kristus seurusteli temppelin viisaitten kanssa, — puheli Larion — ja siitpä syystä hän yksinkertaisessa viisaudessaan näyttääkin olevan heitä korkeammalla. Sinä, Motja, muista tämä ja koeta aina koko elämäsi ajan pitää sieluasi lapsellisena, sillä siinä on — totuus!

Ja minä kysyin häneltä:

— Tuleeko Kristus taas pian maan päälle?

— Tulee pian! — vastaa hän. — Pian hän tulee, sillä kuuluu, että ihmiset ovat uudestaan alkaneet etsiä häntä.

Muistaessani nyt Larionin sanoja tuntuu minusta kuin olisi hän pitänyt Jumalaa kaiken kauneuden suurena luoja ja ihmistä ymmärtämättömänä olentona, joka oli eksynyt kulkemaan maallisia polkuja. Ja siitä syystä surkutteli hän ihmistä, suurten rikkauksien ymmärtämätöntä perillistä, jotka rikkaudet Jumala oli kieltämä häneltä ollessaan maan päällä.

Hänellä ja Savelkalla oli samanlainen usko. Muistanpa, miten kerran pyhäinkuva ihmeellisesti ilmaisi itsensä meidän kylässä. Kerran syksyllä tulee eräs eukko varhain aamulla ottamaan vettä kaivosta, ja näkee äkkiä pimeän kaivon pohjalla — valoa. Akka alkoi heti koota kansaa, kylänkirjuri saapui paikalle ja pappikin tuli. Larion juoksi myöskin paikalle, ja silloin juuri laskettiin mies kaivoon, ja hän toi sieltä mukanaan "Palamattoman pensaan" kuvan. Heti alkoi kuulua ympäriltä rukouksia, ja päätettiin rakentaa rukoushuone kaivon päälle. Pappi huutaa:

— Oikeauskoiset, uhratkaa!

Kylänkirjurikin käskee, ja antoi itse kolme kopeekkaa. Talonpojat avoivat kukkaronsa, akat haalasiivat kokoon palttinaa ja viljaa, ja koko kylä riemuitsi. Minäkin olin iloinen kuin olisi ollut pääsiäissunnuntai.

Mutta jo rukousten aikana näin minä, että Larionin kasvot olivat surullisen näköiset eikä hän katsonut kehenkään, ja Savelka hymyili itsekseen. Minä läksin yöllä katsomaan ilmestystä. Kuva oli kaivon kannella ja levitti ympärilleen savunkaltaista sinertävää valoa, aivankuin joku näkymätön olisi hellästi hengittänyt siihen ja saanut sen valoisaksi ja lämpimäksi; minulle se oli raskasta ja samalla hauskaa.

Minä saavun kotiin ja kuulen, mitenkä Larion puhelee surullisesti:

— Sellaista Jumalan Äitiä ei ole!

Ja Savelka nauraa pitkäveteisesti:

— Minäpä tiedän. Elihän Mooses aikoja ennen Kristusta! Merkillistä, vai mitä? Ah, te ihmeitten tekijät!

— Vankilaan pitäisi panna sekä kylänkirjuri että pappi tuon ihmeen vuoksi! — lausui Larion hyvin hiljaan. — Kas, kun eivät vielä voiton himonsa vuoksi tappaneet Jumalaa ihmisten nähden.

Minusta tuntuu tuollainen puhe vastenmieliseltä ja minä kysyn uunilta:

— Mitä te nyt puhelette setä Larion?

Molemmat vaikenivat, kuiskuttelivat keskenään ja olivat nähtävästi hämmästyneitä. Sitten huutaa Savelka:

— Mitä sinä? Itse sinä haukut ihmisiä konniksi, ja itse sinä, häpeemätön, teet konnan Matveikistä! Minkätähden?

Sitten lähestyi hän minua ja puhui:

— Katsohan, Motka, tässä on tulitikkuja! Näes, minä hieron niitä käsissäni... Näetkö! Sammuta tuli, Larion!

Lamppu sammutettiin, ja minä näen Savelkan käsien loistavan samankaltaisella sinertävällä valolla kuin löydetty pyhäinkuvakin. Sitä oli hirveä nähdä, ja samalla tuntui se loukkaavalta.

Savelka puheli jotakin, mutta minä kätkeydyin uunin nurkkaan, suljin sormilla korvani ja olin ääneti. Silloin tulivat molemmat luokseni, — ottivat viinaakin mukaansa, — ja kauvan kertoi kumpikin minulle todellisista ihmeistä ja yrityksistä pettää ihmisten uskoa. Ja heidän puhuessaan nukuin minäkin vihdoin.

Mutta kahden kolmen päivän kuluttua saapui meidän kylään paljon pappeja ja virkamiehiä. He ottivat takavarikkoon pyhäinkuvan, eroittivat kylänkirjurin virastaan ja peloittivat pappia oikeudenkäynnillä. Silloin

minäkin uskoin, että tässä oli petos, vaikka minun olikin vaikea selittää, minkätähden tuo petos oli pantu toimeen juuri sen vuoksi, että eukoilta saataisiin pellavat ja ukoilta rahat.

Kun minä olin seitsenvuotias, alkoi Larion opettaa minua lukemaan kirkollisia kirjaimia, ja kahden vuoden kuluttua avattiin meidän kylässä koulu, jolloin hän vei minut sinne. Alussa minä hieman pelkäsin Larionia. Oppiminen kyllä viehätti minua, ja minä pidin paljon kirjoista niin että hän kuulusteltuaan läksyni lausui:

— Erittäin hyvin, Motka!

Ja kerran hän sanoi:

— Sinussa on hyvää verta, eikä sinulla nähtävästi ole tyhmä isä!

Silloin kysyn minä:

— Missä hän on?

— Kukapa sen tietää!

— Onkohan hän — talonpoika?

— Varmuudella voi sanoa, että hän oli mies. Mutta hänen säätynsä — on tuntematon. Tuskin hän sentään lie ollut talonpoika. Sinun kasvoistasi, ihostasi — ja luonteestasi — päättäen on hän herrassäätä!

Nämät hänen sattumalta lausumat sanansa painuivat muistooni ja tuottivat minulle paljon ikävyyttä. Koulussa kun sanovat minua lehtolapseksi, niin silloin minä heti raivostun ja huudan tovereilleni:

— Te olette — talonpojan lapsia, mutta minun isäni on — herra!...

Ja minä vakaannuin tuossa luulossa. Piti puolustautua toisten pilkkasanoja vastaan eikä muuta puolustuskeinoa tullut mieleeni. Minua ei rakastettu, alettiinpa kutsua äpäpäpojaksi, — ja minä ryhdyin tappeluun. Olin siihen aikaan vahva nulikka ja tappelin helposti. Mutta nyt

alkoivat ihmiset, isät ja äidit, valittaa tästä sedälleni sanoen:

— Hillitse nulikkasi!

Ja toiset taas ryhtyivät oman käden oikeuteen repien minua korvista niin paljon kuin heitä halutti. Silloin sanoi Larion minulle:

— Ehkä olet sinä, Matvei, kenraalin poika, mutta ei se ole suurikaan asia. Jokainen syntyy samanlaisena maailmaan ja jokaisella on oma kunniansa.

Mutta hän oli myöhästynyt, — olin siihen aikaan kahdentoista vuotias ja tunsin syvästi loukkauksen. Minut eroitettiin nyt ihmisistä, minä lähestyin taas setääni, koko talven kuleskelin hänen kanssaan metsässä pyydystämässä lintuja, ja oppiminen kävi huonosti.

Minä lopetin koulun kolmentoista vuotiaana, ja Larion alkoi ajatella, mitä hän nyt tekisi minusta. Me soutelemme vesillä, minä — airoissa, hän — peräsimessä, ja silloin kulettaa hän mielikuvituksissaan minua kaikilla ihmiselämän poluilla ja kertoilee erillaisista elämänaloista.

Ja hän on näkevinään minut pappina, sotamiehenä ja päällysmiehenä, mutta mikään ala ei ollut hyvä minulle:

— Mitä siitä pidät, Motka? — kysyy hän.

Sitten katsahtaa hän minuun ja sanoo nauraen:

— No ei se mitään kun ei pelkää! Ellet laske, niin nouset. Mutta vältä sotaväkeä, sillä sotamiehenä oleminen on syntiä.

Elokuussa heti Uспенin päivän jälkeen lähdin minä hänen kanssaan Ljubushinin syvänteelle monneja pyytämään. Larion oli ehkä vähän humalassa, ja hänellä oli viinaa mukanaankin. Maistettuaan pullostaan puhdisti hän kurkkuaan ja lauloi niin että koko joki sai kuunnella.

Hänellä oli huono vene, pieni ja heiluvainen, hän liikkui siinä liian rohkeasti, vene kaatui — ja me molemmat jouduimme veteen. Tämä ei sattunut ensi kertaa, enkä

minäkään pelästynyt. Kun minä olin noussut veden pinnalle, näin minä Larionin uivan vieressäni. Hän pudisti päätään ja sanoi:

— Ui sinä rannalle, minä viheliäinen koetan ajaa tätä purtiloa myös sinne.

Lähellä rantaa oli virran juoksu heikko. Minä uin aivan rauhallisesti ja tunsin äkkiä kuin joku olisi kiskassut jalat altani tai minä olisin pudonnut jääkylmään veteen. Minä käännyin katsomaan taakseni ja näin veneemme pohja ylöspäin, mutta Larionia en nähnyt missään. Hän oli poissa.

Aivankuin kivellä olisi isketty päähäni, iski kauhistuskin sydämeeni. Minua puistatti ja minä sukelsin pohjaan.

Samaan aikaan tuli pellon piennarta pitkin paikalle läheisen maatilan päällysmies Jegor Titoff ja näki, miten me vedessä melkasimme. Hän oli myöskin nähnyt Larionin katoamisen, ja kun minä aloin hukkoa, niin Titoff alkoi rannalla riisua vaatteitaan. Hän se veti minutkin kuivalle, mutta Larion löydettiin vasta yöllä.

Larionin hellä henki oli sammunut, ja minusta alkoi kaikki tuntua niin pimeältä ja kylmältä. Kun hän haudattiin, niin makasin minä sairaana enkä voinut saattaa hautausmaalle minulle rakasta miestä. Mutta päästyäni jalkeille, menin minä ensi työkseni hänen haudalleen, istuin siellä, mutta — en voinut itkeä ilmoille tuskaani. Minä muistan hänen äänensä, hänen vilkkaat puheensa, mutta sitä miestä, joka aina ennen lasi hellän kätensä pääni päälle, ei enään ollut maan päällä. Kaikki tuntui niin omituiselta ja etäiseltä... Minä suljin silmäni. Äkkiä — nostaa joku minut ylös, tarttuu käteeni ja kohottaa minua. Minä katsahdan häneen — hän on Titoff.

— No, — sanoo hän, — eihän sinulla täällä ole mitään tekemistä. Mennään pois!

Ja sitten alkoi hän taluttaa minua. Minä seurasin häntä. Ja hän puhuu minulle:

— Minä näen, että sinulla, lapsi, on hyvä sydän. Hyvä on muistaa vainajia.

Minun tuli nyt keveämpi olla. Vaikenen. Mutta Titoff jatkaa:

— Siihen aikaan kun sinut jätettiin tänne, ajattelin minä, mitähän olisi, jos ottaisi lapsen omakseen, mutta en ennättänyt. Nyt näen, että se on Jumalan tahto, sillä — Hän on uudestaan antanut sinun henkesi minun käsiini. Se merkitsee sitä, että tuletko sinä asumaan minun luokseni?

Minusta oli silloin yhdentekevää elinkö vai enkö ja kenen luona. Ja niin siirryin minä itsekkin tietämättäni uusiin oloihin.

Jonkun ajan kuluttua aloin minä katsella ympärilleni. Tuo Titoff — oli pitkäkasvuinen ja juro, hiukset leikatut kuin sotamiehellä, parta ajeltuna ja pitkät viikset. Hän puhui verkalleen aivan kuin olisi pelännyt sanovansa liian paljon tai ei olisi itsekään oikein uskonut sanojaan. Hän piti aina käsiään selän takana tai taskuissa, aivan kuin olisi hävennyt niitä. Minä tiesin, että kylän talonpojat — ja muittenkin kylien — eivät rakastaneet häntä, ja pari vuotta sitten oli Malininan kylässä häntä piesty seipäilläkin. Kerrottiin, että hän nyt aina kävi pistooli taskussa. Hänen vaimonsa, Nastasia Vasiljevna, oli kaunis nainen, vaan aina sairas; sitä paitsi oli hän laiha, kasvot verettömät, ja hänen suurista silmistään liekehti kuiva ja pelokas tuli. Heillä oli tytärkin, Olja, joka oli kolme vuotta nuorempi minua ja myöskin kivulloinen sekä kalpeakasvoinen.

Ja kaikkialla heidän ympärillään oli hiljaista. Lattialla oli paksut matot, jotta askelia ei kuulunut, ihmiset puhuivat hiljaan, puoliääneen, ja kello seinällä kävi hyvin varovaisesti. Pyhäinkuvain edessä paloivat sammumattomat tulet, kaikkialle oli liisteröitty tauluja ja me näimme siinä viimeisen tuomion, apostolien tuskat ja pyhän Barbaran räökkäämisen. Mutta leposohvalla nurkassa makasi vanha

kissa paksuna ja savunkarvaisena sekä katseli viheriöillä silmillään kaikkea tätä hiljaisuutta. Tässä varovaisessa hiljaisuudessa en minä voinut pitkään aikaan unohtaa Larionin laulua enkä lintujemme viserrystä.

Titoff vei sitten minut konttooriin ja alkoi opettaa minulle kirjanpitoa. Tämä elähdyttää minua. Mutta minä näen, miten Titoff seuraa minua, katselee töitäni ja on ääneti aivan kuin olisi odottanut minulta jotakin. Se tekee taas elämäni sietämättömäksi.

Minä en milloinkaan ollut enään iloinen, vaan tulin siitä ajasta alkaen synkkämieliseksi. Ei minun haluttanut puhuakaan kenenkään kanssa. He kysyivät minulta — Titoff ja hänen vaimonsa — Larionistakin, mutta minua ei huvittanut kertoa hänestä, sillä se vaan häiritsi elämäni.

Minun sieluni oli raskas, eikä minua miellyttänyt Titoffin epäluuloa herättävä hiljaisuus. Minä aloin nyt käydä kirkossa ja auttaa Vlasiaa, kirkon vahtimestaria, sekä uutta setääni, — joka oli nuori ja kaunis ja kuului opettajistoon; jumalanpalvelukseen asti koetin minä saada aikani kulumaan papin kanssa, suutelin hänen kättään ja juoksin koirana hänen kintereillään. Minua huudetaan, mutta turhaan, sillä minä tunsin virkani yhtä hyvin kuin hänkin ja tein tehtäväni.

Tähän aikaan minä myös aloin raskaan elämäni — Jumalaa rakastaa.

Kun minä kerran ennen iltajumalanpalvelusta korjasin kynttilää Jumalan äidin kuvan edessä, niin näin, — miten Hän ja Pienokainen katsovat vakavasti ja sydämellisesti minuun... Minä aloin itkeä, lankesin polvilleni Heidän eteensä ja aloin rukoilla Larionin puolesta. Kuinka kauvan lienen rukoillut — en tiedä, mutta minun tuli helpompi olla, tuli oli syttynyt sydämeeni ja elähytti minua.

Vlasi työskenteli alttarilla ja soperteli siellä ymmärtämättömiä puheitaan. Minä menen hänen luokseen,

hän katsahtaa minuun ja kysyy:

— Mikä sinut nyt on noin iloiseksi tehnyt, oletko löytänyt kopeekan?

Minä tiesin, minkätähden hän niin kysyi, — minä löysin usein rahaa lattialta — mutta nyt tuntui hänen kysymyksensä vastenmieliseltä aivankuin hän olisi tahtonut kuristaa sydäntäni.

— Minä rukoilin Jumalaa, — vastaan minä.

— Mitä jumalaa? — kysyy hän. — Niitä on meillä enemmän kuin sata, jumalia nimittäin. Mutta missä on hän, elävä jumala? Missä se oikea jumala eikä puusta tehty. Etsi häntä!

Minä tiesin kyllä, minkä arvon hänen puheelleen voi panna, mutta sittenkin loukkasi se nyt minua. Vlasi — vanhanaikuinen mies, joka tuskin jaksoi liikuttaa vääriä jalkojaan, käveli ehtimiseen kuin nuoran päällä heiluen sinne tänne; suussa ei hänellä ollut ainoatakaan hammasta, kasvonsa olivat tummat ja vanhat, ja niistä katseli pari mieletöntä silmää. Vlasin kuoleman enkeli oli myöskin vanha, — se ei voinut kohottaa kättään ukon päälle, vaikka tämä oli jo järkensäkin menettänyt; joku aika ennen Larionin kuolemaa alkoi hän houraillakin.

— Minä en ole kirkon vartija vaan lauman, — puhuu hän.
— Minä olen paimen, paimeneksi olen syntynyt ja paimenena kuolen! No, — pian lähden kirkosta laitumelle.

Hänen ei tiedetty milloinkaan paimentaneen karjaa.

— Kirkko, — puhuu hän, — on kuollut hautausmaa, raatojen pesäpaikka, mutta minä tahdon päästä elävään työhön, minun täytyy saada paimentaa karjaa, sillä kaikki minun esi-isäni ovat olleet paimenia, ja niin olin minäkin kahden viidettä ikään.

Larion nauroi hänen puheilleen ja kysyi kerran nauraen:

— Eiköhän muinainen Veles, karjan jumala, ollutkin sinun esi-isäsi!

Vlasi pakoittaa nyt Larionin puhumaan Velesistä ja kuunneltuaan tarkasti sanoo hän:

— Olkoon niin! Minä olen jo kauvan tietänyt, kuka minä olen ja pelkään pappia! Mutta odota sinäkin, ukkoseni, eläkä virka hänelle mitään! Kyllä tulee vielä sekin aika, — jolloin minä kerron...

Ja vaikka minä tunsin hänen vähäjärkisyytensä, saa hän kuitenkin minut hämilleni.

— Katso vaan, — sanon minä, — taikka Jumala rankaisee sinua.

Mutta hän tokaisee tähän:

— Minä olen itse — Jumala! Niin!

Ja yht'äkkiä tarttuu hänen jalkansa jakkaraan, hän on kaatumaisillaan, mutta minä nostan hänet ylös.

Siitä hetkestä asti rakastin minä intohimoisesti kaikkea kirkollista. Lapsen sydämen kaikella lämmöllä kiinnyin minä kirkkoon, ja kaikki tuntui olevan pyhitetty minua varten, kirjat, pyhäinkuvat, kynttiläjalat, suitsutusastiat, hiilet ja — tietkin. Minä tunsin vapistusta ja ihanaa riemua kosketellessani esineitä kirkossa, ja kun menen alttarille — niin sydämeni hourailee, ja minä olen valmis suutelemaan lattian kiviäkin. Minä tunnen, että kaikkinäkevä näkee minutkin, ohjaa askeliani, täyttää minut taivaallisella voimalla loistaen samalla itse niin kirkkaalla valolla, että silmät sokeutuvat. Eikä ihminen silloin enään näe muuta kuin itsensä. Minäkin seisoin yksin temppelissä, pimeys oli ympärilläni, mutta sydämessäni — valo, sillä siellä asui minun Jumalani, siellä ei ollut sijaa lapsellisille suruille, ei loukkauksille eikä inhimilliselle elämällekään. Jumalan läheisyys vie kauvas ihmisistä, mutta siihen aikaan en minä luonnollisesti voinut sitä ymmärtää.

Minä aloin lukea kirkollisia kirjoja, — kaikkia, mitä käsiini sain, — ja minun sydämeni täyttyy jumalallisen sanan ihanuudella; minun sieluni juo ahnaasti elämän

lähteestä ja siihen avautuu kiitollisuuden kyynelten vuo. Minä saavuin kirkkoon ennen muita ihmisiä, lankean polvilleni pyhän Kolminaisuuden kuvan eteen ja vuodatan kyyneleitä hiljaan ja nöyrästi, ajattelematta ja rukoilematta; sillä minä en tietänyt, mitä olisin pyytänyt Jumalalta, ja nöyrällä sydämellä minä kumarruin Hänen edessään.

Ja nyt muistan Larionin sanat:

— Jos sinun suusi lukee rukouksia, niin rukoilee se ilmaa, vaan ei Jumalaa; sillä Jumala ottaa huomionsa ihmisen ajatukset ja mielen, vaan ei sanoja.

Mutta minulla ei ollut ajatuksiakaan; minä olin vaan yksinkertaisesti polvillani ja lauloin äänetöntä riemulaulua, sillä minä iloitsin siitä, että ymmärsin, — ett'en ole yksin maailmassa vaan lähellä Jumalaa ja Hänen suojeluksessaan.

Tuo aika, hiljaisen ilon juhla, teki hyvää minulle. Minä olin mielelläni yksin temppelissä, ja kun ympärilläni ei ollut melua eikä hälinää, niin tässä hiljaisuudessa minä unohdin itseni, olin nousevinani kohden pilviä ja täältä ylhäältä en voinut nähdä ihmisiä enkä ihmiskuntaa.

Mutta Vlasi häiritsi minua: hän laahaa jalkojaan pitkin lattiata, vapisee kuin puun varjo tuulella ja murisee hampaattomasta suustaan:

— Enkö minä saa olla, miten tahdon? Minä olen itse jumala, kaikkein maailman laumain paimen, ja huomenna minä lähden niitylle. Miksi minä olen ajettu tänne kylmään ja pimeyteen? Eikö sekin ole minun oma asiani!

Hänen herjaavat puheensa säikäyttivät minua, sillä — ajattelin minä — hän saastuttaa temppelin pyhyiden ja hänen olonsa temppelissä loukkaa Jumalaa.

Siihen aikaan alettiin jo huomata minun jumalanpelkoani ja intoani, ja joka kerta kun pappi tuli minua vastaan, kuorsasi hän omituisella tavalla nenällään ja siunasi minut; ja silloin täytyi minun aina suudella hänen kättään, joka oli kylmä ja hikinen. Minä kadahdin häntä siitä syystä, että

hän sai olla lähellä jumalallisia salaisuuksia, mutta en rakastanut häntä, vaan pelkäsin.

Ja Titoff alkoi yhä tarkemmin katsella minua pienillä, himmeillä, nappimaisilla silmillään. Kaikki he käyttäytyivät varovaisesti minua kohtaan, aivan kuin minä olisin ollut lasista, ja Olga sanoi hyvin usein:

— Tuleeko sinusta pyhimys?

Hän oli arka minun kanssani ollessaan, vieläpä silloinkin, kun minä olin hänelle hellä ja kertoilin pyhimystaruja tai muuta kirkkoon kuuluvaa. Talvi-illoin luin minä ääneen kirkkokäsikirjaa tai hartauskirjaa. Ulkona rauhaton lumimyrsky lakaisee maata, kolkuttaa seiniä, ähkyä ja puhkaa, ja levittää kylmyyttä. Mutta täällä sisällä huoneessa on hiljaista, kaikki istuvat liikahtamatta. Titoffin pää on vaipunut alas, jotta hänen kasvojaan ei näy, Nastasia katselee jäykästi minuun, Olgunjka uinailee, pakkanen paukkaa — hän havahtuu, katsahtaa taakseen ja hymyilee hiljaa minulle. Tai toisella kertaa sattuu, että hän ei ole ymmärtänyt jotakin slaavilaista sanaa, hän kysyy sitä — hänen pehmeä äänensä kajahtaa, ja sitten syntyy taas hiljaisuus, ainoastaan siivekäs lumimyrsky laulaa ulkona surullista virttään ja etsii lepoa lentäen pitkin kenttää.

Ne pyhät marttyyrit, jotka saivat kärsiä Herran tähden ja todistivat kuolemallaan Hänen voimaansa, ne tulivat nyt lähelle minun sieluani; hyvän tekijät ja autuaat, jotka jättivät ihmisille rakkautensa, liikuttivat minua, ja samoin ne, jotka Jumalan tähden luopuivat maailmasta, läksivät luoliin ja erämaihin erakoiksi. Enkä minä voinut ymmärtää sanoja: Saatana oli liian voimakas heille.

Larion kielsi Saatanan, mutta hänet täytyi ottaa mukaan, pyhain elämäkerrat pakoittivat siihen, sillä — ilman Saatanaa ei ymmärrettäisi ihmisen lankeemusta. Larion näki Jumalan maailman ainoana luojana, kaikkivaltiaana ja voittamattomana, — mutta mistä sitten on kotoisin synti?